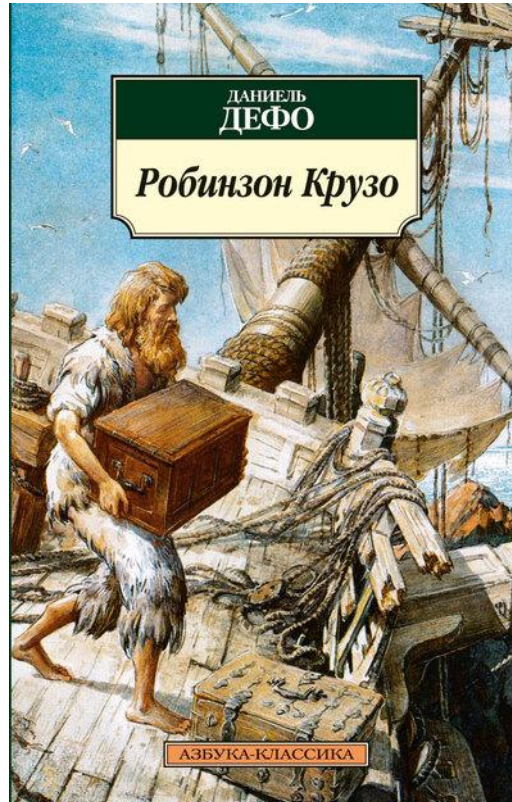

Daniel Defo

ROBINZON KRUZONING SARGUZASHTLARI

ROBINZONNING OTA-ONASI UNING O'Z UYIDAN QOCHIB KETGANI

Men bolalik chog'imdanoq dengizni olamdagi hamma narsadan ham yaxshi ko'rib qoldim. Uzoq safarga jo'nab ketayotgan har bir matrosga hasad qildim. Bir necha soatlab dengiz bo'yida tunab o'tib ketayotgan kemalarga ko'z uzmay qarab qolardim.

Mening bu qilig'im ota-onamga sira yoqmasdi Keksa, dardchil otam, mening katta amaldor bo'lishimni, qirol mahkamasida xizmat qilib, katta maosh olishimni istar edi. Men esa dengiz. bo'lishni orzu qilar edim. Dengiz va okeanlarda kezib yurish nazarimda buyuk bir baxt edi.

Mening niyatlarimni otam sezib qoldi. Kunlardan bir kun u meni chaqirib oldi va darg'azab bo'lib bunday dedi:

- Men sezib yuribman: sen uydan qochib ketmoqchisan. Esingni yema. Sen hech qayoqqa jilmagin. Agar ketmay qolsang, men sening mehribon otangman, qochib ketsang - oq qilaman - baloga giriftor bo'lasan!

U qaltiroq va xasta ovoz bilan shum ham
' - Bemor onangga rahming kelsin... U sendan ajralib farzand dog'iga chiday olmaydi.

Uning ko'zlari jiqqa yoshga to'ldi. U men juda sevar va menga yaxshiliklar tilar edi.

Cholga juda rahmim keldi, uydan hech qayoqqa jilmaslikka, dengiz sayohatlari to'g'risida o'ylamaslikka qattiq qaror berdim.

Afsus! - oradan bir necha kun o'tar-o'tmas, bu yaxshi niyatlarimdan nom-nishon qolmadi. Ko'ngil yana dengiz qirg'oqlarini tusay boshladi. Machtalar, to'lqinlar, kema chodirlari, baliqchi qushlar, mayoqlarning chiroglari tushlarimga kira boshladi.

Otam bilan gaplashgandan ikki-uch hafta keyin yana qochish fikriga tushdim. Oyimning xotirjam va xursand paytini topib, oldiga kirdim-da, ehtirom bilan gapirdim:

— Men o'n sakkizga kirdim, endi mahkama ishini o'rganishdan naf chiqmaydi. Mabodo, biror joyga xizmatga kirsam ham, baribir, bir necha kundan keyin uzoq mamlakatlarga qochib ketaman. O'zgalarning yurtlarini borib ko'rish, Afrikani ham, Osiyoni ham kezib chiqish uchun ishtiyoqim shuncha zo'rki, biror ishga joylashganimda ham u ishni o'rganishga qunt qilolmayman. Sizdan o'tinaman, hech bo'lmasa, oz vaqt dengizda yurib, o'zimni sinab ko'rish uchun otamdan ijozat olib bering; agar dengizchilar hayoti yoqmasa, uyga qaytib kelaman va keyin, o'layin agar, hech qayoqqa jilmayman. Otam o'z

xohishi bilan rozilik bersin, yo'qsa uning ruxsatini olmayoq ketishga majbur bo'laman.

Oyim mendan juda xafa bo'lib, bunday dedi: — Hayronman, otang bilan gaplashganingdan keyin, qanday qilib tag'in/shu haqda o'ylay olasan, axir! Otang dengiz sayohatini butunlay esingdan chiqargin, degan edi-ku. Axir, qaysi ishning boshini tutishing kerakligini u sendan ko'ra yaxshi biladi-ku. O'zingni xarob qilging kelsa, hoziroq jo'nab ketaqol, ammo amin bo'lginki, sening sayohatingga otang bilan ikkimiz aslo rozilik bermaymiz. Onam bu ishda yordam beradi, deb chakki o'ylabsan. Lekin bu gaplaringni bittasini ham otangga aytmayman. Yo'q. Keyincha, dengizda yurib muhtojlik ko'rganingda, jaf chekkaningda oyim yo'l qo'ygan edi, deb meni ayblashingni istamayman.

Ko'p yillardan keyin, bilsam, oyim ishqilib o'sha gapimizning hammasini oqizmay-tomizmay o tamga aytibdi. Otam xafa bo'lib va og'ir nafas olib, unga bunday debdi:

— O'g'lingni dardini bilolmadim. O'z yurtimizda u qiyinchilik ko'rmay muvaffaqiyat qozonishi va baxt topishi mumkin. Biz boy-badavlat bo'lmasak ham, uncha-muncha pulimiz bor. U hech narsaga muhtoj bo'lmay, bahuzur biz bilan yashasa bo'ladi. Agar u elma-el kezib ketadigan bo'lsa, haligacha odam bolasi boshiga tushmagan musibatlarga duchor bo'ladi. Yo'q, men uning dengizda yurishiga ijozat berolmayman. Vatandan narida u yolg'iz qoladi, mabodo biror falokat yuz bersa, unga taskin beradigan do'st topilmaydi. U vaqtda o'z mulohazasidan pushaymon yeydi-yu, ammo o'kinishi befoyda bo'ladi!

Shunga qaramay, men bir necha oydan keyin o'z uyimizdan qochib ketdim. Voqea bunday bo'ldi: bir o'rtog'im otasining kemasida Londonga boradigan bo'lib qoldi. U, kemaga bepul tushib borasan, deb meni o'zi bilan borishga unday boshladi.

Shunday qilib otamdan ham, oyimdan ham ruxsat olmay — yomon bir vaqtda — 1651-yil 1-sentabrda Londonga jo'nab ketayotgan kemaga tushdim.

Bu yaxshi ish emas edi: kekxa ota-onamni tashlab ketib men insofsizlik qildim, ularning maslahatlariga quloq solmay, farzandlik burchiga xilof ish qildim. Ko'p o'tmay men bu ishimdan qattiq pushaymon bo'ldim.

DENGIZDAGI BIRINCHI HODISA

Kemamiz hali Hamber hududidan chiqib olmasdanoq shimol tomondan sovuq shamol turdi. Osmonni bulut qoplab oldi. Dengiz mavj ura boshladi.

Men bungacha dengizda hech bo'lmagan edim, shuning uchun ham lohas bo'lib, ko'nglim ayniyverdi. Boshim aylanib, oyoqlarim qaltiray

boshladi, yiqilib tushishimga sal qoldi. Katta to'lqinlar kemaga har gal kelib urilganda, men hozir dengizga g'arq bo'lamiz, deb o'ylar edim. Kema har gal baland ko'tarilgan to'lqin ustidan pastga sho'ng'iganda, men u endi qaytib ko'tarila olmasa kerak, der edim.

Agar omon qolsam, qadamlarim yana quruq yerga tegsa, darhol uyga — otam yoniga qaytib boraman va umrim bo'yi kema palubasiga qadam bosmayman deb, ming bor tavbalar qildim.

Mening bu yaxshi niyatlarim bo'ron quturib turgan vaqt uchun kifoya qildi, xolos.

Shamol tinib, to'lqin pasayishi bilan o'zimni ancha yengil seza boshladim. Durust, hali dengiz kasalidan butunlay xalos bo'lolganim yo'q, lekin kechga yaqin havo ochildi, shamol tamom to'xtadi, kishini zavqlantiradigan go'zal kechki payt boshlandi. Quyosh yarqirab chiqdi. Shamolsiz sokin dengiz quyosh nurida shunday go'zal manzara hosil etdiki, men bundaqa ko'ngil ochuvchi dilxush manzarani hech qachon ko'rmagan edim.

Tun bo'yi rohat qilib uxladim. Ertasiga ham quyosh kechagidek yarqirab chiqdi. Menda kechagi loxaslikdan nom-u nishon ham qolmadi. Ko'nglim darhol orom topib, dilim xush bo'ldi va kecha menga shafqatsiz va qo'rqinchli bo'lib tuyilgan dengizga hayratlanib tikila boshladim, u bugun juda beozor va orombaxsh edi.

Shu paytda, qasd qilgandek, meni o'zi bilan birga borishga tashviq qilgan o'rtoq'im yonimga kelib yelkamga urdi va:

— Xo'sh, og'ayni, kayfing qalay? Qo'rqqaningga imonim komil. Rostini ayt: kecha shabboda turganda xo'b qo'rqding-a? — dedi.

— Shabboda deysanmi? Shabboda emish-a? U — quturgan bo'ron ediku. Bunday dahshatli bo'ronni men tushimda ham ko'rgan emasman!

— Bo'ron deysanmi? Esingni yepsan! Seningcha shu ham bo'ronda-a? Yo'q, bu hali holva! Aytmoqchi, sen dengizda birinchi bo'lishing:

qo'rqqaningga ajablanib bo'lmaydi... Yur, og'ayni, yaxshisi sharbat qaynatirib, bir stakandan ichaylig-u, bo'ronni esdan chiqaraylik. Bunga qara, qanday yaxshi kun! Ajib havo, shunday emasmi?

Xullas, ish hamma dengizchilarga xos shumlikka aylandi: sharbat qaynatildi, men ichib toza mast bo'libman va hamisha va'da, tavbalarimni, darhol uyga qaytib ketish haqidagi fikrlarimni vinoga g'arq qilib yuboribman. Dengizda sokinlik paydo bo'lishi bilanoq, to'lqin yutib yuboradi deb qo'rqishlarim ham yo'qoldi va shu ondayoq hamma yaxshi niyatlarimni unutib yubordim.

Oltinchi kuni Yarmut reydigaga yetib keldik. Bo'rondan keyin shamol ro'paradan urib turdi, shuning uchun biz juda sekin yurdik. Yarmutda langar

tashlashga majbur bo'ldik. Orqadan shamol turishini kutib yetti-sakkiz kun shu yerda turib qoldik.

Shu kunlarda Nyuksladan reydgga ko'p kema kelib to'xtadi. Agar shamol tobora kuchayib bormaganda, besh kundan keyin esa yana ham zo'rayib dovulga aylanib ketmaganda edi, biz bunchalik uzoq to'xtab qolmay, suv kuchayishi bilan daryoga chiqib olgan bo'lar edik.

Kemamizning langarlari va langar arqonlari mahkam bo'lganidan matroslarimiz juda xotirjam bo'lib, sira parvo qilmadilar. Ular, bizning kemamiz har qanday xavf-xatardan xoli deb ishongan edilar va shuning uchun ham butun bo'sh vaqtlarini o'yin-kulgi bilan o'tkazar edilar. Ammo to'qqizinchi kuni ertalab shamol yana kuchaydi va sal o'tmay dahshatli dovulga aylanib ketdi. Juda sinalgan, tajribali dengizchilar ham qattiq qo'rqdilar. Kapitanimizning goh kayutaga, goh kayutadan chiqib mening yonimdan o'tayotganda ohistagina ovoz chiqarib: «Biz halok bo'ldik! Biz halok bo'ldik! Tamom bo'ldik!» degan so'zlarini bir necha bor eshitdim. Lekin shunday bo'lsa ham u o'zini yo'qotib qo'ymadi, matroslarning ishini ziyraklik bilan kuzatib, kemasini qutqazish uchun butun choralarni ko'rди.

Qo'qqisdan allakim, bizdan nariroqda turgan bir kema g'arq bo'lib ketdi, deb qichqirdi.

Dovul yana ikki kemani langardan surib, ochiq dengizga eltib tashladi. Ularni qanday falokat kutmoqda? Qattiq bo'ron machtalarning hammasini sindirib yuborgan edi.

Kechqurun shturman bilan botsman kapitan yoniga kelib, kemani qutqazib qolmoq uchun oldingi machtani kesib tashlash zarur, deyishdi.

— Bir minut ham kechikib bo'lmaydi! Buyuring, biz uni kesib tashlaylik, — deyishdi ular.

— Bir oz kutaylik, ehtimol bo'ron pasayar, — dedi kapitan.

U machtani kestirishni sira istamas edi, lekin botsman, agar machta qoldiriladigan bo'lsa, kema dengizga g'arq bo'lib ketadi, deb isbot qilgandan keyin, kapitan noiloj rozi bo'ldi.

Oldingi machta (fok-machta) kesilgandan keyin, bosh machta (grot-machta) qattiq qimirlab, kemani lapanglata boshladi, oqibatda uni ham kesib tashlashga majbur bo'lindi.

Tun boshlandi. Remaning ikkinchi qavatidagi omborga tushgan bir matros, kemaga suv kiryapti, deb qichqirdi. Omborga yana bir matrosni yubordilar, u ham, suv to'rt futcha ko'tarilibdi, deb xabar berdi.

Kapitan:

— Hammangiz nasos mashinalar bilan suvni chiqarib tashlanglar! — deb buyruq berdi.

Bu komandani eshitib, qo'rqib ketganimdan behud bo'lib qolibman: o'layotgan odamdek karavotga chalqanchasiga cho'zilib qoldim. Lekin matroslar meni turtishib, ishla deb talab qilishdi.

— Shuncha bekor yotganing yetar, tur, ishla!

Men noiloj nasos mashina yoniga kelib, kuchim boricha tirishib suvni sepib tashlashga tutindim.

Shu mahal shamolga bardosh berolmagan kichkina yuk kemalari langarlarini ko'tarib, ochiq dengizga chiqib ketishdi.

Kapitan, to'plardan o'q otib, bizning qattiq xavf ostida ekanimizni ularga ma'lum qilishni buyurdi. To'plarning gumburlashini eshitib, men kemamiz majaq-majaq bo'lib ketdi, deb o'yladim. Men qo'rqqanimdan behush bo'lib qoldim. Lekin shu paytda har kim o'zini qutqazib qolish bilan ovora edi, menga hech kim e'tibor ham bermadi, menga nima bo'lgani bilan qiziqmadi ham. Matroslardan biri meni oyog'i bilan surib qo'yib, mening o'rnimda ishlay berdi. Hamma meni o'ldi deb ishongan edi. Men ancha vaqt shu holda yotdim.

Hushimga kelgandan keyin yana ishga tutindim. Matroslar tinmay ishlasa ham, ombordagi suv tobora ko'paymoqda edi.

Kemaning g'arq bo'lib ketishi aniq edi. To'g'ri, dovul sal pasaya boshlagan bo'lsa ham, lekin gavanga yetib olguncha suv ichida turishga zarracha ham holimiz qolmagan edi. Shuning uchun kapitan biror odam bizni halokatdan qutqazib olar degan umid bilan to'plardan to'xtovsiz otib turdi. Nihoyat, yaqinimizdagi kichikroq bir kema bizga yordam ko'rsatmoq uchun qayiq yuborishga jur'at qildi. Qayiq xavf-xatarlardan o'tib, bizning kemamizga zo'rg'a yaqinlashdi. Afsuski, biz unga tusholmadik, chunki odamlar bizni qutqazmoq uchun o'z jonlarini ayamay zo'r berib eshkak eshib qayiqni haydasalar ham, bizning kemamizga olib kelishning hech ilojini qilolmadilar. Biz ularga arqon tashladik. Ular ancha vaqtgacha arqonni ushlay olmadilar, chunki bo'ron arqonni hadeb boshqa tomonga uchirib ketaverdi. Lekin baxtimizga, botirlarning bittasi epchillik ko'rsatdi va ko'p harakatlari bo'sh ketsa ham, oxiri arqonning uchini ushlab oldi. Shundan keyin qayiqni kemamizning quyrug'iga tortib keltirib, hammamiz unga tushib oldik. Biz ularning kemasiga bormoqchi edik, lekin to'lqinga qarshi yurib bo'lmadi, to'lqin bizni qirg'oqqa qarab olib ketdi. Qayiqni shu tomongagina yurgizish mumkin bo'ldi, xolos.

Oradan chorak soat o'tar-o'tmas bizning kemamiz suvga g'arq bo'la boshladi. Biz tushib borayotgan qayiqni irg'itib-irg'itib borayotgan to'lqin juda baland bo'lganidan qirg'oqni ko'rib bo'lmas edi. Qayig'imiz to'lqin sirtiga ko'tarilib chiqqan daqiqalardagina qirg'oqqa to'plangan olomonni ko'ra oldik: biz qirg'oqqa yaqinlashgach, bizni suvdan chiqarib olishga tayyorlanayotgan odamlar uyoqdan-buyoqqa yelib-yugurishar edi. Ammo biz qirg'oqqa juda sekin borar edik.

Ko'p mashaqqatlar tortib, oxiri kechqurunga borib quruq yerga chiqa oldik. Yarmutga piyoda ketdik. U yerda bizni yaxshi kutib oldilar: shahar aholisi bizning baxtsizlikka uchraganimizni bilib, yaxshi uylar tayyorlab qo'ygan ekan. Bizni lazzatli taomlar bilan mehmon qilishdi, Londongacha yoki Gullgacha yetib olishimizga yetadigan pul ham berishdi.

Mening ota-onalarim Gullda edi, shuning uchun men albatta, ular yoniga qaytib borishim kerak edi. O'zboshimchalik qilib qochib ketgan bo'lsam ham, ular mening gunohimni kechirar edilar va hammamiz ham baxtiyor bo'lur edik.

Dengizda yana mashaqqat va kulfatlarga yo'liqishimga aql yetib turgan bo'lsa ham, ammo shum taqdir meni yana dengiz sarguzashtlariga undadi. Mening sayyohlikka bo'lgan kuchli zavqim bo'shashmadi va men yana nima qilib bo'lsa ham kemaga tushish, dengizda olamni kezib chiqish to'g'risida o'ylay boshladim. Mening do'stim (dengizga cho'kib ketgan kema otasiga qarashli o'sha yigitcha) endi juda xafa va g'amgin edi: yuz bergan baxtsiz hodisa uni ezmoqda edi. U meni otasi bilan tanishtirdi. Otasi ham cho'kib ketgan kemaga qattiq achinmoqda edi. Chol menga jiddiy yo'sinda tikilib turib, bunday dedi:

— Yigitcha, siz bundan so'ng dengizda yurmang. Darhol uyga qaytib borib, ota-onangizdan uzr so'rang. Otasining roziligini olmasdan sayohat qilgan kishi baxt topa olmaydi.

U haq gapni aytayotganini tushundim va unga hech e'tiroz bildiradim. Shunday bo'lsa ham men uyimizga qaytib bormadim, yor-u birodarlarimning ko'ziga ko'rinishga yuzim chidamadi. Nazarimda, qo'shnilarimiz go'yo meni masxara qilayotganday, do'stlar va tanish-bilishlarimiz muvaffaqiyatsizlikka uchraganimdan kulayotganday bo'ldilar. Men uyga qaytib boraymi yoki yo'qmi deb ko'p o'ylaganimdan keyin Gullga emas, Londonga qarab ketdim.

ROBINZONNING ASIR TUSHGANI. QOCHGANI. BRAZILIYAGA BORGANI

O'sha vaqtdagi menga o'xshagan shum va sayoq yigitchalar odatda yomon odamlar orasiga tushib qolib, bir-ikki yilda butunlay buziladi va batamom yo'ldan chiqib ketadi. Toileimga, men bunday odamlarga yo'liqmadim.

Londonga kelish bilan men keksaroq bir hurmatli kapitan bilan tanishib oldim. Bu odam menga ko'p yaxshilik qildi. Men tanishguncha u o'z kemasida

Afrika sohillariga, Gvineyaga borib kelgan ekan. Bu sayohatidan u juda katta foyda ko'ribdi. U, shu kunlarda yana o'sha o'lkalarga safar qilmoqchi bo'lib turgan ekan.

Men ancha dilkash bo'lganimdan unga yoqib qoldim. U bo'sh vaqtlarida men bilan hamsuhbat bo'ldi. Dengizning narigi tomonidagi mamlakatlarni ko'rishni orzu qilib yurganimni bilib, meni 'zi bilan birga borishga taklif qildi.

— Siz hech sarf qilmaysiz, men sizdan borishuchun ham, ovqat uchun ham pul olmayman, — dedi u. — Agar bu yerdan biror buyum olib ketishga imkoningiz bo'lsa, Gvineyada u buyumlarni ko'p foydasiga sota olasiz va undan keladigan foydaning hammasi o'zingizniki bo'ladi. Toleingizni sinab ko'ring — zora baxtingiz chopsa.

Bu kapitan — ko'nglida kiri yo'q, to'g'ridil odam bo'lib, hamma unga ishonganidan uning taklifini xursandlik bilan qabul qildim.

Gvineyaga jo'nab ketayotib qirq funt sterlingga¹

bir oz yuk oldim: mening olgan yukim yovvoyi

odamlar yurtida bozori chaqqon bo'lgan turli o'yinchoqlar edi.

Qarindoshlar bilan xat yozishib turar edim. Bu qirq funt pulni topishda menga o'shalar yordam berishdi; men ularga savdogarlik qilmoqchiman deb xat yozdim. Ular onamni, ehtimol otamnidir, mening dastlabki ishimga bir oz pul bilan yordam berib turgani unatibdilar.

Afrikaga qilgan mana shu safarimni sayohatlarim orasida eng muvaffaqiyatli bir safar edi, desa bo'ladi. Albatta, men kapitan beg'araz, yaxshi odam bo'lganligi orqasida shunday muvaffaqiyatga erishdim. Yo'lda ketayotganda u menga hisob ilmini va kemachilik ishini o'rgatdi. U o'z tajribalarini menga aytib, men bilan dillashgani uchun xursand edi, men bo'lsam, uning gaplarini eshitganim va undan o'rganganim uchun xursand edim.

Sayohat orqasida men ham dengizchi, ham savdogar bo'lib oldim, o'z o'yinchoqlarimni besh qadog'u to'qqiz unsiya oltinga almashdim. Londonga qaytib kelgandan so'ng bu oltindan ikki yuz oltmish funt sof foyda ko'rdim.

Shunday qilib, men o'zimni Gvineyaga borib savdo qiladigan sanoatchi boy deb hisoblasam bo'ladi. Lekin baxtimga qarshi mening do'stim kapitan Angliyaga qaytib kelgandan so'ng tez orada vafot etdi va men ikkinchi daf'a, do'stimning maslahat va yordamiga tayana olmay, o'zboshimcha safarga chiqdim.

Men Angliyadan o'sha kemada jo'nadim. Mening bu safarim bu dunyoda odamlar qilgan safarlar ichida eng kulfatli safar edi.

Dengizda ko'p yurib Kanar orollariga yaqin kelganimizdan keyin, tong otar paytda bizga dengiz qaroqchilari hujum qildi. Bular Solih turklaridan iborat qaroqchilar edi. Ular bizni uzoqdan ko'riboq, kemalarini jahd bilan yurgizib bizni quva boshladilar.

Dastlab, ulardan qochib qutula olamiz degan umid bilan biz ham yelkanlarni ko'tarib kemani jadal yurgizdik. Ammo besh-olti soatdan so'ng ular bizni quvib yetishlari muqarrar bo'lib qoldi. Biz jangga tayyorlanmoq zarurligini tushundik. Bizning o'n ikkita to'pimiz bor edi, dushmanning to'plari esa o'n sakkizta edi.

Kunduz soat uchlarda qaroqchilar kemasi bizni quvib yetdi, lekin qaroqchilar katta xato qildilar; bizga kemaning quyruq tomonidan yaqin kelish o'rniga, ular chap tomondagi bortdan kela boshladilar, kemaning bu tomonida bizning sakkizta to'pimiz bor edi. Ularning shu xatosidan foydalanib, biz to'plarning hammasini to'g'rilab birakayiga o'q uzdik.

Turklar ikki yuz kishicha bor edi, shu sababdan ular to'plardan va shu bilan birga ikki yuz miltiqdan bizning kemamizga baravar o'q yog'dirdilar. Baxtimizga, bizning hech qaysimizga o'q tegmadi, hammamiz sog'-salomat qoldik. Shu jangdan so'ng qaroqchilar kemasi yarim mil orqaga chekinib, qaytadan hujum qilishga tayyorlana boshladi. Biz o'zimizni yana mudofaa qilishga tayyorladik.

Bu safar dushmanlar bizning kemamizga o'ng tomondagi bortdan kelib, ilmoqlar bilan bortga osilib chiqa boshladilar; oltmishga yaqin dushman kema sahniga chiqib olib, machtalarni jadallik bilan kesib yiqita boshladilar.

Biz ularni miltiqlardan o'q yog'dirib qarshi oldik va kemadan ikki marta quvib tushirdik, lekin shunga qaramay taslim bo'lishga majbur bo'ldik, chunki bizning kemamiz bundan so'ng yurish uchun yaramay qolgan edi. Bizdan uch kishi o'ldi, sakkiz kishi yarador bo'ldi. Bizni asir qilib, arablarga qarashli Solih portiga olib ketdilar.

Qolgan inglizlarning hammasini mamlakat ichkarisiga, zolim sultonning saroyiga yubordilar. Qaroqchilar kemasining kapitani meni o'ziga qui qilib olib qoldi, chunki ular orasida yoshi va chaqqoni men edim.

Otamning bir kunmas-bir kun baloga yo'liqasan va senga yordam beradigan odam bo'lmaydi, degan gaplari yodimga tushdi va qattiq pushaymon bo'lib, yig'ladim. Otam aytgan baxtsizlik balosi ana shu bo'lsa kerak, deb o'yladim. Ammo hozir tortayotgan alam-qayg'ularim bundan keyin duchor bo'ladigan kulfatlar oldida holva ekani xayolimga kelgani ham yo'q.

Yangi xo'jam bo'lmish qaroqchilar kemasining kapitani kemalarni talagani borganda o'zi bilan birga meni ham olib boradi, deb umid qilib yurdim. Bir kunmas-bir kun uni ispan yoki Portugaliya kemachilari qo'lga tushuradi va shundan keyin men yana ozodlikka chiqaman, deb qattiq ishongan edim.

Lekin tez orada bu umidlarimning behuda ekanini tushundim, chunki mening xo'jam birinchi marta dengizga safar qilgandayoq meni odatda qullar bajaradigan og'ir ishlarni qilish uchun uyda qoldirib ketdi.

Shu kundan boshlab men faqat qochib qutulish haqida o'yladim. Lekin qochib ketishning hech iloji yo'q edi: men yolg'iz ham ojiz edim. Asirlar orasida men

ishona oladigan bitta ham ingliz yo'q edi. Qutulishning hech ilojini topolmay ikki yil asirlik azobini tortdim.

Lekin uchinchi yilga o'tganda men qochib qutulishga muyassar bo'ldim.

Mening qutulishimga quyidagi hodisa sabab bo'ldi. Mening xo'jam doim kema qayig'ini olib haftasiga bir-ikki marta dengizning qirg'oqqa vaqin joylarida baliq ovlar edi. U har safar meni va yana Ksuri degan bolani o'zi bilan birga olib ketar edi. Biz eshkaklarni zo'r berib eshar va qo'limizdan kelganicha xo'jayinimizni xursand qilardik. Men baliq ovlashga ancha usta bo'lganimdan men bilan haligi Ksuri degan bola ikkimizni xo'jam o'z qarindoshi bo'lgan bir chol arabning nazorati ostida ba'zan baliq ovlab kelishga yuborard edi.

Bir kuni mening xo'jam katta mansabli ikki mavrni o'zi bilan yelkanli kemada sayr qilishga taklif etdi. Bu safar uchun u ko'p ovqat tayyorladi. Bu ozuqalarni kechqurundan boshlab qayiqqa yubortirdi. Qayiq katta edi. Xo'jayin o'zining kemadagi duradgor ustasiga bundan ikki yil oldin qayiqqa kayuta va kayuta ichiga esa oziq-ovqat asraydigan ombor qildirib qo'ygan edi. Oziq-ovqatning hammasini u omborga men joylashtirdim.

— Ehtimol mehmonlarning ov qilgisi kelar, — dedi xo'jayin, — kemadan uchta miltiq olib, qayiqqa keltirib qo'ygin.

Men buyurilgan ishning hammasini bajarib, qayiqning sahnini yuvdim, machta bayrog'ini ko'tarib, ertasiga ertalabdan boshlab qayiqda mehmonlarni kutib turdim. Birdan xo'jayin kelib, bugun mehmonlarim kelmaydi, ular zarur ish bilan band bo'lib qolishdi, dedi. So'ngra, u menga, haligi Ksuri degan bolaga va mavrga: dengiz qirg'og'iga yaqin joydan baliq tutib kelinglar, dedi. — Do'stlarim kechqurun ovqatga kelishadi — dedi u.

Ozodlik to'g'risida ko'pdan beri o'ylab yurgan orzu menda yana paydo bo'ldi. Endi mening kemam bor. Xo'jayin ketgan zamonok, men baliq ovlash uchun emas, uzoq safarga jo'nash uchun tayyorgarlik ko'ra boshladim. To'g'ri, men qayoqqa yo'l olishni bilmas edim, lekin qullikdan qutulmoq uchun har qanday yo'l ham yaxshi. — O'zimiz uchun biror ovqat olishimiz kerak edi. Mehmonlar uchun tayyorlab qo'yilgan ovqatga xo'jayindan ruxsatsiz tega olmaymiz, — dedim mavrga.

Mavr fikrimga qo'shildi va darrov katta bir korzinkada yog'liq patir bilan uch ko'za suv olib keldi.

Men xo'jayinning vinosi qayerda turishini bilar edim, mavr borib ovqat keltirguncha men kemadagi hamma shishalami go'yo oldindan xo'jayin uchun keltirib qo'yilgandek qilib qayiqning omboriga joylashtirdim. Bundan tashqari, katta bir bo'lak mum (ellik qadoqcha), yana bir kalava ip, arra va bolg'acha ham keltirib qo'ydim. Keyinchalik bular hammasi, ayniqsa mum bizga asqotdi, mumdan shag'am qildik.